

FARKAS LAJOS – RADÓ GÉZA: DAMJANICH TÁBORNOK LÁBTÖRÉSE¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

A Tiszántúlon újjászervezett honvédseregek 1849 tavaszán rohamra indultak az ország nagyobbik felét megszállva tartó osztrák armádia ellen. Ellenállhatatlan lendületük valósággal elsöpörte a gyűlölt ellenfelet. Márciusban Szolnoknál kezdődött győzelmeik sorozata és április 26-án már Komárom vára is felszabadult az ellenséges ostromzár alól. Az ország diadalmámban úszott. Ebben az ujjongó hangulatban érte a tömegeket a támadó csaták legendás hírű hadvezére, a győztes Damjanich tábornok lábtörésének baljós híre. Mindenki érezte – ez derül ki az akkori újságok tudósításaiból –, hogy a baleseteknek ez a legszerencsétlenebbike végzetes sorsforduló idején következett be, mert a „rettenthetetlen óriás”-nak a szabadságharc további menetéből való kényszerű kikapcsolódása beláthatatlan következményekkel fog járni.

Így látták, így érezték a balesetet a honvédegeszségügy akkori vezetői és a beteg mellé rendelt orvosok is, akik mindent elkövettek, hogy a tábornok minél előbb visszanyerhesse egészségét. (...)

Elsőnek Görgei jelentette az április 28-án történt szerencsétlenég hírét, amikor április 29-i levelével a kormányzóelnöknek beszámolt a Komárom felszabadításával járó örvendetes harctéri eseményekről. Levele végén „az egész hazánkat sújtott balesetről” ezekkel a szavakkal emlékezett meg:

„Damjanics tábornok úr tegnap kocsijával felborult és a lábszárát éppen bokánál eltörte. A baleset által ezen derék hazafi sok ideig mindennemű hivatalra, de hadiszolgálatra talán örökre alkalmatlanná tétetett. A hadseregnek minden egyes embere fájdalmasan érzi e nagy veszteséget és úgy hiszem ezt hazánk minden hű fia hasonlóan érzendi, mert pótolhatatlan.” (...)

Hogy Kossuthot mennyire szíve mélyéig megrendítette a balhír, s hogy a különben mindennapos orvosi esetnek milyen országos jelentőséget tulajdonított, arra jellemző, hogy a kormány hivatalos lapjában, a május 5-i Közlönyben ezt a megrázó hangú írást közölte:

„Damjanics tábornok úrnak balesetét a hazának minden hű fia velem együtt a legmélyebb bánattal fájlalja, osztozik azon keserves meggyőződésben, hogy a baleset országos csapás... Az orvosi tudomány ne ismerjen szentebb és magasztosabb feladást, mint őt ép egészségbe minél hamarabb és biztosabban visszaállítani; vitéz hadserege pedig, azon sereg, melly az ő vezérlete alatt a „semper victrix” (mindig győző) nevet kiérdemelte, ismerje dicsősége kellékének folytonos győzelem által vitéz vezérének szívét megvigasztalni.” (...)

¹ Forrás: Farkas Lajos – Radó Géza: Damjanich tábornok lábtörésének tragikus következményei. = Katonaorvosi Szemle, 1953. pp. 97–104.

Az első hivatalos orvosi diagnózist Damjanich elárvult seregének törzsorvosa, Matavovszky Ferdinánd küldte a beteg állapotáról, s abból elég világosan kiolvasható nemcsak a törés súlyossága, hanem az is, milyen módon igyekeztek az orvostudomány akkori fejlődési fokán a bajt gyógykezelni.

„Egy, az összes hadseregre, az egész szabad hazára nézve sajnós balesetet, Damjanics tábornok úrnak lábszártörését jutott szomorú kötelességül feljelentennem Kormányzó úr elé. Nevezett tábornok úr ugyanis múlt hó 28-án kikocsizván, ez alkalommal a gyeplő elszakadtával a kocsirol ennek rohanása közben jobb lábra leugrék, mely erőszakos ugrás következtében a sipesont alsó izülésnél nemcsak ficzamosodás történt, hanem az kettétörve, a baloldali lágy részeken keresztül izfelületével kétujjnyira fura át magát. A törött csontokat vissza, valamint az egész sérült lábszárt kellőleg helyezvén, szüntelen folytatott hideg borogatás és alkalmazott nadályok által a fájdalmak nevezetesen enyhültek, úgy hogy a 2-ik éj meglehetősen nyugalomban folyt le.

A sérülés 4-ik napján azonban a láz annyira növekedett, az agyra olly nagymértékben történt a vértódulás, hogy örvöngés állván be, a helybeli daganat is jelentékenyen öregbedvén, bővebb érvágás adá vissza az öntudatot és nyugalmat. – Következő napokban a láz mindig kisebb fokban mutatkozik, a lábdaganat is ismételt radályozásra jóval kisebbült, de mindeddig a kórjóslat kétes, annyival inkább, mert a lázas nyugtalanságok következtében az összes illesztett csontvégek kimozdulván sikerült ugyan azokat visszahelyezni, de a folytonos mozgás és nyugtalanság az egész kórállapotot súlyosbítja, mellynek könnyebbülése a láz alábbhagyásával várható, még részemről is annak előmozdítására minden elkövetetik.” (...)

Az aggódó, nyugtalan Kossuthnak Görgei hadügyminiszter útján tett intézkedésére Komáromba sietett a tábornok állapotának megvizsgálására Balassa János egyetemi tanár, a hírneves sebész, a modern orvostudomány egyik úttörője és továbbfejlesztője. Szereplésének külön érdekessége, hogy a nagy sebész nemcsak gyakorlati munkát végzett a sérült honvédek gyógyítása körül, s nemcsak az egyetemen vezetett a hadbavonult medikusok részére hadisebész tanfolyamokat, de a kormányzóelnök egyenes kívánságára egy akkor merőben újszerű tisztséget is elvállalt: a hadegészségügyi szervezet sebész-konzulense lett. Tudomásunk szerint a hadegészségügy nemzetközi történelmében Balassa professzor volt az első, aki ezt a fontos és komoly gyakorlati eredményeket felmutató feladatkört betöltötte. Bejárta a nagyobb kórházakat a különösen indokolt esetekben felülbírált a orvosi munkát, kellő utasításokat adva a további teendőket illetően. Ilyen konzulensi minőségben került Komáromba is, ahonnan május 15-én az alábbi jelentést küldte a kormányzónak Debrecenbe:

„A haza minden ügyei, kicsinyek úgy mint nagyok, egyaránt Kormányzóelnök úr nagyszerű működésén fordulnak meg. Múlthatatlan kötelességemnek tartom ezért Kormányzóelnök urat ezen ügyek egyik fontosbikáról tudósítani, annyival inkább, minthogy a Kormányzóelnök úrnak komoly figyelme és élénk részvéte pártfogolja ... Damjanics tábornok úr sérülése a legsúlyosabbak egyike ugyan, azonban úgy mint jelenleg mutatkozik az nem életveszélyes, hacsak szokatlan események nem jönnek közbe.

A gyógyulás folyamata mindenesetre huzodalmas lesz, habár annak fontosabb része, olly élénken működő testben, mint millyen a tábornok úré, nyolcz, vagy tíz hét alatt valószínűleg be leend végezve, mégis a köztisztelet és sajnálatban részesülő beteg a nyár vége előtt alig fog biztosan talpraállhatni.

Illynemű eseteket szokványosan némi bénaság követi, melly azonban a tábornok úr hadszolgálatát nem teendi lehetetlenné. A tábornok úr körüli orvosi segedelem és ápolás a lehető legkielégítőbbek; az ügynek és hazának fájalt és kedves betegét mindazáltal időszakonként meglátogatni a leggondosabb figyelemmel kísérni hazafiúi kötelességének tekintendi Balassa magy. egyetemi tanár.”

A Balassa-féle jelentést Hajnik Pál országos rendőri igazgató továbbította Debrecenbe és egyben tudomására hozta Kossuthnak, hogy a kiváló sebészprofesszor „ma délután indul Vácra, onnét Nógrádba a lövés által megsérült Sréter alezredesnek hasonlóul orvosi segédelmet nyújtandó”.